

DOI: 10.32347/2076-815x.2024.87.35-42

УДК 711.01/.09

к. арх. Гусєв М.О.,
gusevproduction@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3534-9774,
Київський національний університет будівництва і архітектури

ПРИНЦИП «ФУНКЦІОНАЛЬНОГО РІЗНОМАНІТТЯ» В ОРГАНІЗАЦІЇ ВІДКРИТИХ ПУБЛІЧНИХ ПРОСТОРІВ МІСТ

Проаналізовано теоретично-практичний досвід організації відкритих публічних просторів міст, на основі якого виведено спільні риси їх функціонально-просторової організації. Показано важливість формування відкритого публічного простору міст за рахунок виведення конкретних принципів його організації. Детально розглянуто принцип «функціонального різноманіття», а також виявлені прийоми, що його розкривають. Перераховано, які з загальних та спеціальних принципів організації відкритих публічних просторів міст можуть бути виявлені за допомогою прийомів, розглянутих в статті. На прикладі реалізованого автором проєкту надані рекомендації щодо організації відкритих публічних просторів міст, що базуються на прийомах, що виявляють принцип «функціонального різноманіття».

Ключові слова: функціональне різноманіття; відкритий публічний простір; принципи; прийоми; історія місця; національна ідентичність; ментальна ідентичність; транспортно-пішохідна система; пріоритет руху; пішохідний рух; велосипедний рух.

Постановка проблеми. У зв'язку з швидким розвитком міст у всьому світі та їх динамічною природою, а також зростанням їх кількості та тенденцією до збільшення міського населення, питання функціонально-просторової організації відкритого публічного простору міст є надзвичайно важливим. Світовий досвід показує, що увага до відкритих публічних просторів міст як до окремого об'єкту є необхідною для вирішення просторових проблем в містах.

Це підтверджується планувальними документами програм ООН Хабітат та ЮНЕП («Новою програмою розвитку міст» 2016 року [1], «Міжнародними рекомендаціями по міському та територіальному плануванню» 2015 року [2]), «Європейською ландшафтною конвенцією» 2000 року [3], стратегією сталого розвитку «Україна - 2020» [4].

Аналіз українських нормативних документів, а саме ДБН Б.2.2-12:2019 «Планування та забудова територій» [5], а також ДБН В.2.3-5:2018 «Вулиці та дороги населених пунктів» [6] дає змогу зробити висновок, що питання

організації відкритих публічних просторів міст, як окремого об'єкту містобудівної структури, є надзвичайно важливим для сталого розвитку міст в цілому.

Актуальність питання виведення конкретних принципів організації відкритих публічних просторів міст, (зокрема, принципу «функціонального різноманіття» та прийомів, що його розкривають) обумовлена необхідністю методичних і практичних рекомендацій щодо фізичного і функціонального наповнення різних типів відкритих публічних просторів міст задля їх активізації, залучення людей і комфортного перебування в них та з урахуванням світового досвіду їх функціонально-просторової організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження досвіду розвитку відкритих публічних просторів міст дозволило виділити спільні риси їх функціонально-просторової організації. До них слід віднести: орієнтацію на багатofункціональність, пріоритет пішохідного руху, врахування відносної співмасштабності з людиною та щільність фізичного і функціонального наповнення. Саме на перелічених спільних рисах необхідно тримати фокус уваги при організації відкритих публічних просторів міст.

Аналіз теоретично-практичного досвіду організації відкритих публічних просторів міст показує, що даним питанням цікавилися архітектори, соціологи, політологи, психологи, економісти, історики, етнографи, географи, технологи, екологи, культурологи, а саме: А. В'язовська [7], В. Куцевич [8, 9], Н. Лещенко [10, 11], Т. Панченко та С. Сторожук [12], А. Плешкановська [13], О. Рибчинський [14], І. Стецюк [15, 16], Н. Шебек [17], В. Шимко [18]. Аналіз досліджень науковців різних галузей в даній сфері показує, що питання розглянуто досить детально, враховуючи різні його аспекти (містобудівний, транспортний, екологічний, естетичний, функціональний, композиційний, соціальний, інформаційний, історичний, стратегічний, технологічний), проте відсутня єдина методологія щодо формування, організації та наповнення відкритих публічних просторів міст.

Метою публікації є визначення суті принципу «функціонального різноманіття» відкритих публічних просторів міст, формулювання його особливостей та характеристик, а також розкриття прийомів, які його виявляють; надання рекомендацій щодо наповнення відкритих публічних просторів міст згідно принципу «функціонального різноманіття» та прийомів, що його розкривають; підкріплення даного принципу, прийомів, які його виявляють та наданих рекомендацій за допомогою прикладу реалізованого автором проєкту.

Основна частина. В основі організації будь-якого відкритого публічного простору міст лежать конкретні принципи, за якими він формується.

Спираючись на попередні авторські дослідження, ці принципи можна ідентифікувати, як загальні: «інклюзивності», «багатофункціональності», «комфортності (якості)», «ієрархічності», «контекстуальності», «публічної відкритості», а також спеціальні: «трансформативності», «функціонального різноманіття», «взаємозв'язку соціального та фізичного», «фізичної щільності», «історичної спадкоємності» [19, 20].

Принцип «функціонального різноманіття» полягає у наповненні відкритого публічного міського простору функціями, які можуть зацікавити і задовольняти соціальні потреби якомога більшої кількості різних груп населення, незалежно від їх статусу, стану та віку.

Важливою його складовою є організація транспортно-пішохідного руху з пріоритетом пішоходів, де людина стає основним акцентом даного простору. В розпланувальній і об'ємно-просторовій організації відкритого публічного простору міст принцип реалізується розподіленням пішохідних та транспортних потоків по горизонталі або вертикалі з наданням більш комфортного простору (в рівні землі) пішохідному руху а також за допомогою створення суцільних перетікаючих та об'єднаних пішохідних зон, здебільшого в історичних центрах міст. Ці потоки (пішохідні та транспортні) слугують центром тяжіння багатьох функцій, які раніше були відсутні у даному відкритому публічному міському просторі.

Принцип «функціонального різноманіття» відкритого публічного простору міст був використаний автором при розробці парку «4 Сезони» - частини простору Венеціанського острова (Гідропарк) на Дніпрі у місті Києві. На доволі великій території площею більше 100 га, що займає більше чверті частини острова, було запропоновано розмістити багато різних функцій та атракцій для дітей, дорослих та людей похилого віку, які б змогли заповнити соціально великий фізичний простір в центрі міста, який є деградуєчим. Даний принцип доцільно використовувати і з іншими принципами, запропонованими автором - задля досягнення більшої ефективності, насамперед це принципи «взаємозв'язку соціального та фізичного» та «фізичної щільності» відкритого публічного простору міст.

Принцип «функціонального різноманіття» відкритих публічних просторів міст слід розкривати за допомогою наступних прийомів: наповнення відкритого публічного міського простору новими об'єктами з рисами національної ідентичності; організація транспортно-пішохідної системи з пріоритетом велосипедного та пішохідного руху:

1) Наповнення відкритого публічного міського простору новими об'єктами з рисами національної ідентичності. Даний прийом полягає в організації такого відкритого публічного простору, який би був орієнтований на

історію місця та його національні та ментальні особливості та традиції. Задля цього фізично простір слід наповнити різними об'єктами, що характерні для тієї чи іншої групи населення (вікова група, народність, етнічна група, соціальна група, вікова група, тощо). Наприклад, для дітей це може бути ігровий майданчик, для молодих людей – місця для прогулянок або пікніків з друзями, для людей похилого віку – затишні тихі місця для сидіння або комфортного спілкування. Ці об'єкти в подальшому стають осередками тяжіння публічного простору для різних людей. При цьому даний простір наповнюється також функціонально, оскільки всі ці об'єкти, які були додані в простір точково, тим не менш, несуть певне смислове, культурне та духовне значення. Цей прийом також слід застосовувати для розкриття принципу «історичної спадкоємності» відкритого простору міст.

2) Організація транспортно-пішохідної системи з пріоритетом велосипедного та пішохідного руху. Даний прийом полягає в створенні зручного публічного простору, першочергово, для людини, і лише потім для пересування різних транспортних засобів. Основною функцією такого простору стає рекреаційна функція, а транспортна стає доповнюючою. Це перетворює міські публічні відкриті простори та площі в великі пішохідні зони, які слугують соціальним магнітом для людей та, відповідно, легко наповнюються не лише соціально, але і фізично та функціонально. Як показує світова практика, такий прийом є ключовим для організації безпечного та комфортного відкритого публічного простору, що орієнтований на людину. Ті відкриті публічні простори міст, які раніше використовувалися лише для транспортного руху без врахування інтересу пішоходів, після реорганізації простору можуть слугувати для зручного та якісного пересування пішоходів, на рівні з усіма іншими транспортними засобами. Функціонально даний прийом додає простору безліч нових можливостей, адже приваблює людей в даний публічний простір, в якому може з'явитися торгова, харчова, рекреаційна функції. Цей прийом також може використовуватися і як складова принципу «історичної спадкоємності» в центральних частинах великих міст, а також як складова принципу «трансформативності» відкритого публічного простору міст.

Висновки. Використання принципу «функціонального різноманіття» та розглянутих прийомів, що його розкривають, допомагають в активації відкритих публічних просторів, їх фізичному та соціальному наповненні. Даний принцип доцільно використовувати з іншими загальними та спеціальними принципами, виведеними автором, задля їх взаємного підсилення та більшого впливу на наповнення простору. Сформульований принцип, визначені прийоми, що його розкривають та надані рекомендації були застосовані при

створенні проектних пропозицій щодо організації відкритих публічних просторів в містах України.

Список джерел

1. The New Urban Agenda (Нова програма розвитку міст). Quito, Ecuador: UN-Habitat, 2016. 55 p.
2. International guidelines on urban and territorial planning (Міжнародні рекомендації по міському та територіальному плануванню). Nairobi, Kenya: UN-Habitat, 2015. 48 p.
3. The European Landscape Convention and reference documents (Європейська ландшафтна конвенція). Florence, 2000. 94 p.
4. Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України. Київ, 2015. 7с.
5. ДБН Б.2.2-12:2019: Планування та забудова територій. Київ: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2019. 185 с.
6. ДБН В.2.3-5:2018: Вулиці та дороги населених пунктів. Київ: Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, 2018. 61 с.
7. В'язовська А.В. Ландшафтний підхід у містобудуванні. Містобудування та територіальне планування: науково-технічний збірник. Київ, КНУБА, 2011. Вип. 42. С. 71-74.
8. Куцевич В.В. Умови формування об'єктів громадського призначення міського середовища. Досвід та перспективи розвитку міст України. Реабілітація міських територій: збірник наукових праць. Київ: Діпромiсто, 2012. Вип. 23. С. 124-130.
9. Куцевич В.В. Функціонально-типологічні особливості формування громадських центрів малих міст України. Досвід та перспективи розвитку міст України. Реабілітація міських територій: збірник наукових праць. Київ: Діпромiсто, 2015. Вип. 29. С. 133-142.
10. Лещенко Н.А. Вплив контекстів на формування та розвиток міського архітектурного середовища. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук. – техн. збірник. Київ, 2016. Вип. 43. С. 186 – 190.
11. Лещенко Н.А. Збереження та оновлення історичного середовища в контексті сталого розвитку міста. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук. – техн. збірник. Київ, 2017. Вип. 47. С. 111 – 115.
12. Панченко Т.Ф., Сторожук С.С. Зарубіжна практика впровадження нових рекреаційних функцій на депресивних господарських територіях. Досвід

та перспективи розвитку міст України. Реабілітація міських територій: збірник наукових праць. Київ: Діпромісто, 2016. Вип. 31. С. 66-74.

13. Плешкановська А.М. Планування реконструктивної діяльності як умова розвитку міста. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: науково-технічний збірник. Київ, 2015. Вип. 38. С. 314-320.

14. Рибчинський О.В. Ринкові площі як головний публічний просір Галицького міста. Містобудування та територіальне планування: науково-технічний збірник. Київ: КНУБА, 2009. Вип. 33. С. 364-367.

15. Стецюк І.І. Типи та види гармонійної трансформації міського середовища. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: науково-технічний збірник. Київ: КНУБА, 2015. Вип. 41. С. 203-208.

16. Стецюк І.І. Принципи гармонічності міського середовища. Сучасні проблеми архітектури та містобудування: науково-технічний збірник. Київ: КНУБА, 2014. Вип. 35. С. 142-146.

17. Шебек Н.М. Основи типологізації архітектурного середовища. Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв: збірник наукових праць. Харків, 2009. Вип. 7. С. 150-154.

18. Шимко В.Т. Комплексное формирование архитектурной среды. Основы теории. Москва: Архитектура-С. 2000. 108 с.

19. Гусєв М.О. Принципи формування та розвитку відкритих просторів міст: автореф. дис. ... к. арх. Київ, 2021. 26 с.

20. Гусєв М.О. Принцип "трансформативності" в формуванні відкритих публічних просторів міст. Просторовий розвиток. Київ, 2024. Вип. 8. С. 10-17.

PhD of Architecture **Mykyta Husiev**

Kyiv National University of Construction and Architecture

THE PRINCIPLE OF "FUNCTIONAL DIVERSITY" IN THE ORGANIZATION OF OPEN PUBLIC SPACES IN CITIES

A study of the experience of developing open public spaces in cities has made it possible to identify common features of their functional and spatial organization. The organization of any open public space in cities is based on specific principles by which it is formed: general principles, as well as special principles.

The theoretical and practical experience of organizing open public spaces in cities is analyzed, on the basis of which the common features of their functional and spatial organization are derived. The importance of forming an open public space of cities is shown by deriving specific principles of its organization.

The principle of "functional diversity" is to fill open public urban space with functions that can interest and satisfy the social needs of as many different groups of people as possible, regardless of their status, condition, or age.

The principle of "functional diversity" is considered in detail, and the techniques that reveal it are identified. The author lists which of the general and special principles of organization of open public spaces in cities can be identified using the techniques discussed in the article. On the example of the project implemented by the author, recommendations are given for the organization of open public spaces in cities based on techniques that reveal the principle of "functional diversity".

The relevance of the issue of deriving specific principles for the organization of open public spaces in cities (in particular, the principle of "functional diversity" and the techniques that reveal it) is due to the need for methodological and practical recommendations on the physical and functional content of various types of open public spaces in cities for their activation, attraction of people and comfortable stay in them, taking into account the world experience of their functional and spatial organization.

Keywords: functional diversity; open public space; principles; techniques; history of the place; national identity; mental identity; transport and pedestrian system; traffic priority; pedestrian traffic; cycling.

REFERENCES

1. The New Urban Agenda. Quito, Ecuador: UN-Habitat, 2016. 55 p. {in English}
2. International guidelines on urban and territorial planning. Nairobi, Kenya: UN-Habitat, 2015. 48 p. {in English}
3. The European Landscape Convention and reference documents. Florence, 2000. 94 p. {in English}
4. Pro stratehiiu staloho rozvytku «Ukraina – 2020»: Ukaz Prezydenta Ukrainy. Kyiv, 2015. 7s. {in Ukrainian}
5. DBN B.2.2-12:2019: Planuvannia ta zabudova terytorii. Kyiv: Ministerstvo rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy, 2019. 185 s. {in Ukrainian}
6. DBN V.2.3-5:2018: Vulytsi ta dorohy naselenykh punktiv. Kyiv: Ministerstvo rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy, 2018. 61 s. {in Ukrainian}
7. Viazovska A.V. Landshaftnyi pidkhid u mistobuduvanni. Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. Kyiv, KNUBA, 2011. Vyp. 42. S. 71-74. {in Ukrainian}

8. Kutsevych V.V. Umovy formuvannia ob'ektiv hromadskoho pryznachennia miskoho seredovyscha. Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy. Reabilitatsiia miskykh terytorii. Kyiv: Dipromisto, 2012. Vyp. 23. S. 124-130. {in Ukrainian}
9. Kutsevych V.V. Funktsionalno-typolohichni osoblyvosti formuvannia hromadskykh tsestriv malykh mist Ukrainy. Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy. Reabilitatsiia miskykh terytorii. Kyiv: Dipromisto, 2015. Vyp. 29. S. 133-142. {in Ukrainian}
10. Leshchenko N.A. Vplyv kontekstiv na formuvannia ta rozvytok miskoho arkhitekturnoho seredovyscha. Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia. Kyiv, 2016. Vyp. 43. S. 186 – 190. {in Ukrainian}
11. Leshchenko N.A. Zberezhennia ta onovlennia istorychnoho seredovyscha v konteksti staloho rozvytku mista. Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia. Kyiv, 2017. Vyp. 47. S. 111 – 115. {in Ukrainian}
12. Panchenko T.F., Storozhuk S.S. Zarubizhna praktyka vprovadzhennia novykh rekreatsiinykh funktsii na depresyvnykh hospodarskykh terytoriiakh. Dosvid ta perspektyvy rozvytku mist Ukrainy. Reabilitatsiia miskykh terytorii. Kyiv: Dipromisto, 2016. Vyp. 31. S. 66-74. {in Ukrainian}
13. Pleshkanovska A.M. Planuvannia rekonstruktyvnoi diialnosti yak umova rozvytku mista. Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia. Kyiv, 2015. Vyp. 38. S. 314-320. {in Ukrainian}
14. Rybchynskyi O.V. Rynkovi ploshchi yak holovnyi publichnyi prosir Halytskoho mista. Mistobuduvannia ta terytorialne planuvannia. Kyiv: KNUBA, 2009. Vyp. 33. S. 364-367. {in Ukrainian}
15. Stetsiuk I.I. Typy ta vydy harmoniinoi transformatsii miskoho seredovyscha. Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia. Kyiv: KNUBA, 2015. Vyp. 41. S. 203-208. {in Ukrainian}
16. Stetsiuk I.I. Pryntsypy harmonichnosti miskoho seredovyscha. Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia. Kyiv: KNUBA, 2014. Vyp. 35. S. 142-146. {in Ukrainian}
17. Shebek N.M. Osnovy typolohizatsii arkhitekturnoho seredovyscha. Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv. Kharkiv, 2009. Vyp. 7. S. 150-154. {in Ukrainian}
18. Shymko V.T. Kompleksnoe formyrovanye arkhytekturnoi sredy. Osnovy teoryy. Moskva: Arkhytektura-S. 2000. 108 s. {in Russian}
19. Husiev M.O. Pryntsypy formuvannia ta rozvytku vidkrytykh prostoriv mist: avtoref. dys. ... k. arkh. Kyiv, 2021. 26 s. {in Ukrainian}
20. Husiev M.O. The principle of “transformativity” in the formation of open public spaces in cities. Prostorovyi rozvytok. Kyiv, 2024. Vyp. 8. S. 10-17. {in Ukrainian}